

KRYSTYNA KOZIEŁ

UNIWERSYTET JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

Księga Jubileuszowa Stanisława Rogali

Całe życie cwał. Stanisławowi Rogali w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i pięćdziesięciolecie pracy twórczej, Kielce 2018.

Całe życie cwał – pierwsza część tytułu *Księgi Jubileuszowej*, poświęconej znanemu kieleckiemu pisarzowi, piewcy ziemi świętokrzyskiej, człowiekowi nauki i wydawcy Stanisławowi Rogali, to cytat z wiersza ze zbioru *Kręgi na wodzie*¹. Dalsza część precyzuje okoliczność powstania publikacji – jubileusz siedemdziesięciolecia i półwiecze aktywności twórczej.

Starannie wydaną monografię, którą dedykowali Jubilatowi przyjaciele, koledzy i uczniowie, zdobi efektowna okładka zaprojektowana, podobnie jak strony tytułowe, przez Agnieszkę Smagę. Do grona przyjaciół i współpracowników należą: odpowiedzialny za redakcję całości dr hab. Jerzy Stefan Ossowski, prof. UJK, recenzenci – prof. dr hab. Krzysztof Antoni Kuczyński, dr hab. Marta Bolińska, prof. UJK oraz niemała grupa dwudziestu pięciu autorów prac zebranych w rozdziałach: *Refleksje o twórczości*, *W kręgu kultury literackiej*, *Wspominania*. W rozdziale *Poeci Jubilatowi* szesnastu kolegów po piórze poświęciło Stanisławowi Rogali strofy swoich wierszy, znajdziemy tu także tłumaczenie na język ukraiński kilku utworów Jubilata. Wartościową inicjatywą wykazało się pięćoosobowe grono pracowników Działu Informacji i Bibliografii Regionalnej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Gombrowicza w Kielcach (jednego z partnerów Wydania): Katarzyna Czyż, Iwona Kornacka, Elżbieta Marcinkowska, Anna Nogaj, Michał Pawlicki, sporządzając bibliografię podmiotowo – przedmiotową za lata 2014–2018, która jest uzupełnieniem bibliografii poprzednich, zawierającą 236 pozycji pogrupowanych alfabetycznie w poszczególnych działach.

W wydaniu znajduje się wykaz prac magisterskich i licencjackich dotyczących twórczości Stanisława Rogali lub napisanych pod jego kierunkiem opiewający na 124 pozycje.

Partnerem wydania *Księgi Jubileuszowej* jest, obok wymienionej Biblioteki Wojewódzkiej, Wójt Gminy Piekoszów, Zbigniew Piątek, który mo-

¹ S. Rogala, *Kręgi na wodzie*, Warszawa 2005, s. 31.

nografię opatrzył słowem wstępnym, podkreślając związek autora z gminą owocuującą nie tylko dokonaniem literackimi, ale także, poprzez spotkania z młodzieżą gminnych szkół i pomoc piekoszowskim adeptom pióra w ich twórczych pracach, edukacyjno – wychowawczymi. Biblioteka Centrum Kultury w Piekoszowie i Wydawnictwo Gens to pozostali partnerzy wydania.

Ponad 50 lat temu Stanisław Rogala zadebiutował jako poeta, zaś 9 października 2018 r. jest dniem ukończenia siedemdziesiątego roku życia pisarza [...] Jednak to nie jedyny powód przybliżenia sylwetki pisarza. Rację najważniejszą stanowi niezwykła osobowość pisarza, jego talent, oryginalność, umiłowanie literatury i znajomość regionu, w którym przyszło mu mieszkać i tworzyć – Kielecczyzny².

Słowa Zbigniewa Piątka w pełni potwierdzają autorzy niniejszej monografii, omawiając wieloaspektową działalność literacką, naukową, popularnonaukową, regionoznawczą, wychowawczą, edukacyjną Jubilata.

Stanisław Rogala jest autorem siedemdziesięciu pozycji książkowych. Nie brak też opracowań tego bogatego materiału, wśród nich znajdziemy monografię z okazji czterdziestolecia pracy twórczej *Otarłem się o życie, otarłem się o słowa* wydaną z okazji czterdziestolecia pracy pisarskiej pod redakcją Zbigniewa Trzaskowskiego, *Kolory duszy: o życiu i twórczości Stanisława Rogali* pod redakcją Krzysztofa A. Kuczyńskiego i Anny Wzorek, publikacje naukowe Janusza Detki, Marka Kątnego, Anny Wzorek³. W prezentowanej monografii refleksje o twórczości Rogali zamieścili: Zbigniew Waldemar Okoń, Krzysztof Antoni Kuczyński, Marek Kątny, Anna Wzorek, Waldemar Michalski, Krystyna Kozieł, Jan Paclawski, Zbigniew Włodzimierz Fronczek, Lidia Machura, Jerzy Stefan Ossowski⁴.

Wybitny prozaik, poeta Stanisław Rogala, syn ziemi kieleckiej – tytuł artykułu Zbigniewa Waldemara Okonia jest cytatem zapożyczonym z posłowie Stanisława Grabowskiego pt: Śladami pamięci do ostatniego zbioru poetyckiego Łysica i oświetla sylwetkę Jubilata z trzech punktów, wskazując na jego dokonania poetyckie, prozatorskie oraz na szeroko rozumiany związek z regionem. Autor pieczołowicie dokumentuje dokonania pisarza, powołując się na opinie historyków i krytyków literatury, profesorów uniwersyteckich. Wśród przywołanych recenzji i omówień eksponuje wypowiedź Renaty Sto-

² Fragment wypowiedzi wujta gminy Piekoszów Zbigniew Piątka, którą zainicjował monografię.

³ J. Detka, *Stanisław Rogala*, Kielce 1998, M. Kątny, *Syn tej ziemi, czyli Chmielnik i jego okolice w twórczości Stanisława Rogali*, Chmielnik 1998, A. Wzorek, *Świat opowiadań Stanisława Rogali*, Kielce 2011, „Gdy bezsilna jest proza...” *O poezji Stanisława Rogali*, Kielce 2018.

⁴ Cytuję w porządku podyktowanym przez spis treści.

jeckiej-Zuber⁵, wskazującą na mocny związek poezji autora *Kręgów na wodzie* z codziennym życiem. To osadzenie w codzienności podkreśla więźność autorów niniejszej monografii.

Okoń zwraca uwagę na wyjątkową pozycję *Kolorów duszy* w katalogu krytycznoliterackich publikacji na temat aktywności twórczej Stanisława Rogali, mówi o niej jako o „wszechstronnej, wielopłaszczyznowej i wielogłosowej ocenie twórczości Stanisława Rogali wpisującej się w ciąg ogólnopolskich wypowiedzi, komentarzy i ocen poświeconych jednemu z najwszechstronnie opisanych pisarzy współczesnych”⁶.

Krzysztof A. Kuczyński dostrzega w osobie Rogali nade wszystko dokumentalistę ziemi świętokrzyskiej w trzech obszarach aktywności – literackiej, redakcyjnej i kulturoznawczej. Zestawiając sylwetkę autora z sylwetką Stanisława Mikulskiego, dokumentalisty ziemi śląskiej, kładzie nacisk na podobieństwa obydwu twórców w zakresie „miłości prawdy naukowej, kultu faktu udokumentowanego źródłem, wyjątkowo rozległej, zdyscyplinowanej rygorami kompozycji naukowej czy artystycznej erudycji, szerokiej perspektywy porównawczej, dającej słuszne oceny zjawisk lokalnych, szlachetnej, prawdziwie humanistycznej miłości badanego środowiska”⁷.

Nie zapominając o oczywistych i powszechnie komentowanych osiągnięciach pisarza, sięga do tych mniej znanych – na przykład wczesnej wypowiedzi w „Przemianach” – pozwalających na udokumentowanie konsekwencji pracy i postawy autora. Poddaje refleksji jego monografię i teksty krytycznoliterackie, omawia działalność redakcyjną.

W zakończeniu artykułu Kuczyński formułuje wniosek o obecności Stanisława Rogali w kręgu literatury ogólnopolskiej właśnie poprzez świadome eksponowanie kultury ukochanego regionu.

Marek Kątny widzi w autorze kilku zbiorów opowiadań wnikliwego obserwatora ludzkiego losu i tak tytułuje refleksję – *Obserwator ludzkiego losu*. Stanowisko Kątnego koresponduje z refleksją na temat prozy Rogali profesora Leona Popka – wybitnego znawcy psychologii z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, na którego zdanie powołują się także Okoń i Kuczyński.

Autor wypowiedzi uwagę kieruje na małe formy prozatorskie jako na umożliwiające najpełniejszą obserwację losu ludzkiego. Poddaje analizie kontrowersyjne opowiadanie *Zgraja*, odwołuje się do opowiadań dla

⁵ R. Stojeczka-Zuber, *Z Poetą, z wiatrem i pod wiatr (wspomnienie rejsu ze Stanisławem Rogalą)*, „Nad Kamienną”. Pismo społeczno-kulturalne, nr 2/3 (10/11), kwiecień-wrzesień 2013, s. 94-96.

⁶ *Całe życie cwał. Stanisławowi Rogali w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i pięćdziesięciolecie pracy twórczej*, Kielce 2018, s. 23.

⁷ Ibidem, s. 38.

młodości – *Ktoś taki, jak Ty* – przedstawiających problemy wychowawcze związane z dorastającymi bohaterami, ważne i aktualne problemy wynikające z faktu nieobecności ojca – odnosi się również do problematyki nowego zbioru *W cieniu pałacu*.

Kątny podkreśla nie tylko doskonałe zrozumienie problematyki egzystencjalnej w małych prozach Rogali, ale również ich osadzenie w szerokim kontekście historycznym i socjologicznym oraz umiejętność nadania im artystycznego kształtu.

Anna Wzorek w artykule *Czytając „Wschodni wiatr” Stanisława Rogali* podąża tropem ukraińskich peregrynacji autora, który w lirycznych strofach nie obawia się podejmować trudnych tematów związanych historią stosunków polsko-ukraińskich. Na Ukrainie, dokąd wędruje duch poszukiwacza źródeł i duch Iwaszkiewicza, próbuje poeta dotrzeć do miejsc wspólnych w historii obu narodów i odnajduje je na przykład w osobach księcia Jaremy Wiśniowieckiego czy marszałka Józefa Piłsudskiego. Pomimo doświadczanej życzliwości spotyka się tu jednak z bolesną prawdą, którą pozwala mu ocenić niebawymy zmysł dostrzegania detali i imponująca wiedza historyczna.

Artykuł Anny Wzorek jest wynikiem wnikliwej lektury *Wschodniego wiatru*, wrażliwości czytelnicej oraz świadomości historycznych uwarunkowań autorki.

Szerokie spojrzenie na lirykę Jubilata odnajdujemy w pracy Waldemara Michalskiego – *Słowo o poezji Stanisław Rogali*. Autor wyodrębnia i omawia dominujące tematy i motywy, są nimi: rodzina, wiara, miłość, ojczyzna. Wypowiedź puentuje stwierdzeniem, iż każdy znajdzie w poetyckim wachlarzu twórczości Rogali swój wiersz.

Niewątpliwie taki odnalazła Krystyna Kozieł (*Śladami sosny – dywagacje o trzech wierszach Stanisława Rogali*). W koncepcyjnej refleksji podąża tropem sosny – bohaterki liryków, kreśląc dygresje na temat związków poety z ideologią Samsary, twórczością Iwaszkiewicza, umiłowaniem natury, a także zwracając uwagę na osadzenie poezji w wydarzeniach i kontekstach ściśle związanych z życiem autora.

Właśnie to kilkakrotnie wzmiankowane „osadzenie w realiach” uczynił przedmiotem obszernego szkicu *Zawiniliście temu światu* Jerzy Stefan Ossowski. Autor w uzasadnieniu widocznego w poezji Rogali kierunku o międzywojennym rodowodzie – autentyzmu – sięga po obszerny literacki kontekst wierszy Stanisława Czernika, Józefa Andrzeja Frasika, Czesława Janczarskiego, Jana Bolesława Ożoga, Jerzego Pietrkiewicza, Mariana Czuchnowskiego, Stanisława Piętaka czy do pokrewnej założeniom autentyzmu twórczości poety z Podkarpacia, Wiesława Kulikowskiego. Ossowski dostrzega istotę poezji Rogali w artystycznym i ideowym poszukiwaniu

opartym na prawdzie, rzetelności i szczerości poetyckiej (postawa wyraźnie korespondująca z założeniami poetyki Stanisława Czernika). Przywołuje znamienne zdanie z wypowiedzi Zbigniewa Trzaskowskiego o promienianiu w liryce Rogali prawdy, która pozwala na ogarnięcie tego, co dobre i piękne⁸. W umiłowaniu tejsze bliski jest Rogala innemu poecie i filozofowi o nachyleniu autentystycznym – Kazimierzowi Świegoickiemu.

Budowany latami światopogląd autentyzmu wyraził się w jego własnej [Rogali] wizji stosunku człowieka do natury, przyrody, ziemi, a następnie człowieka do wszechświata. Poczucie posłannictwa w sprawie przeciwdziałania rzeczywistym zagrożeniom epoki neoliberalnej, postmodernistycznej, autor *Pokłonu ziemi mojej* osiąga właśnie poprzez krzewienie idei sojuszu przyrody z człowiekiem, który daje pierwszeństwo doświadczeniom wspólnotowymi ważnym w skali społecznej⁹.

– konkluduje autor szkicu, który być może skłoni badaczy do poszukiwań w obszarze nieco pomijanego kierunku literackiego.

Zbigniew Włodzimierz Fronczek w kontekście opowiadań ze zbioru *Marcowy śnieg* kreśli rysunek konspiratora („*Marcowy śnieg*”, czyli *szkic do portretu konspiratora*). Punktem odniesienia są doświadczenia pokoleniowe przyjaciół z okresu studiów – wypadki marcowe 1968 roku. Fronczek podkreśla tak charakterystyczną dla Rogali bezkompromisowość w mówieniu prawdy, co dostrzega wielu autorów niniejszej monografii, oraz odwagę w podejmowaniu tematów trudnych – dotyczących najnowszej historii i dnia dzisiejszego.

Tematyce twórczości Rogali, której „nie przysługuje przynależność do utworów poetyckich czy prozatorskich” przygląda się Jan Paclawski, przypominając naukowe monograficzne opracowania twórczości Kornela Filipowicza, Tadeusza Konwickiego autora oraz jego dokonania popularnonaukowe. Wśród omawianych tytułów znalazły się między innymi: *Pisarze ziemi mojej*, *Literatura ziemi ostrowieckiej*, *Pod znakiem Eskulapa*, *Współczesne środowisko literackie Kielecczyzny*. *Słownik pisarzy i badaczy literatury*. Autor wypowiedzi wskazuje na walory poznawcze tych wydawnictw i poddaje refleksji zagadnienie ich gatunkowości.

Krótką *Historia pewnej znajomości* Lidii Machury, chociaż zawiera odniesienia do lektury twórczości Stanisława Rogali i próbę ustosunkowania się do „zawiłości językowych”, ze względu na ciepłą anegdotyczność bardziej pasuje – w odczuciu piszącej – do części wspomnieniowej – *Wspominania*.

Rozdział *W kręgu kultury literackiej* buduje sześć prac w różnym stopniu nawiązujących do twórczości Jubilata. Przy zasadniczej niezależności treści-

⁸ Ibidem, s. 143.

⁹ Ibidem, s. 184

wej pozostają one w związku ze światopoglądem autora, kręgiem zainteresowań, tematyką jego utworów oraz pracy badawczej i edukacyjnej. To interesujące artykuły: Bonifacego Miążka – *Mickiewicz w kole Towiańskiego*, Piotra Obrączki – *O „Madonnie pielgrzymów” Caravaggio*, Tadeusza Dyrdy *Wychowanie w osnowie wartości (w świetle filozofii Stuzewskiego)*, Marty Bołińskiej *O twórczości Doroty Terakowskiej (1938–2004)*, Witolda Wojsy *Poeta – człowiek dobrych słów*, a także artykuł Marka Ruszkowskiego odrywający czytelnika od twórczych omówień dorobku Jubilata, a skłaniający do zastanowienia się nad imieniem Stanisław – *Imię Stanisław w polskiej antropologii*.

W części *Wspominania* podążamy szlakami przyjaźni wiodącymi po „ulubionej ziemi świętokrzyskiej” z okolic Zagnańska, Staszowa, Piekoszowa, Rudek, Chmielnika, Ostrowca...

Cechą łączącą autorów wspomnień jest fakt, że kiedyś przecięły się ich drogi życiowe ze szlakiem życia bohatera *Księgi* i spotkania te pozostały w pamięci. We wspomnieniach dziewięciorga autorów odnajdziemy: radość, zadowolenie, wdzięczność, bo Rogala pomógł niejednemu początkującemu poecie, ubarwił gawędą niejedne „posiady”, zainspirował niejednego nauczyciela, zafascynował opowiedzianą legendą niejednego ucznia, współuczestniczył w niejednej historii ludzkiej, pozostając zawsze prawdziwym, szczerym, czasem upartym w swych przekonaniach, zawsze kompetentnym i niezawodnym przyjacielem. Tak piszą o nim: Wawrzyniec Marek Rak, Maciej Andrzej Zarębski, Andrzej Piskulak, Agnieszka Cedzyńska, Iwona Gałęzowska, Jan Rękas, Renata Stojcka-Zuber, Renata Parandyk.

Jubilat otrzymał także niecodzienne podziękowanie w pięknej formie mowy wiązanej – szesnastu autorów dedykowało mu strofy swych wierszy w części *Jubilatowi – poeci*, wśród nich – błyskotliwie oddający istotę rzeczy limeryk Stanisława Koszewskiego *Na jubileusz*:

Siedemdziesiąt? – piękny wiek!
Gdy się zastanowi człek.
Bo wartością jego czynów
– Siedemdziesiąt woluminów
Rzekłby dawny Grek.

Księga jubileuszowa to szczególne dzieło, o którego ostatecznym kształcie decyduje w dużej mierze przypadek wynikający z tematyki i walorów artystycznych zgromadzonych prac. Czasem nadmiar szlachetnych intencji piszących osłabić może merytorykę i bogactwo form wypowiedzi. W przypadku tej *Księgi Jubileuszowej* Stanisława Rogali tak się nie stało. Zapewnia to grono autorów – znawców literatury, historii, języka, poetów dobrze znających jego dokonania.

Fakt, że omawiana publikacja jest tak różnorodna i spójna zarazem, zawdzięczamy niezwyklej osobowości Jubilata, co zgodnie, choć bez nadmiernego epatowania podkreślają autorzy wypowiedzi, oraz pracy redakcyjnej Jerzego Stefana Ossowskiego.

Dziesiąta zwarta publikacja *Całe życie cwał...* – prezentująca dorobek literacki i naukowy Stanisława Rogali – jest pozycją, z którą należy się zapoznać.